

VF 51 [7-8]: 17-32

88404

Sällsynta fåglar i Sverige 1991

– rapport från SOF:s raritetskommitté

AV JOHAN ELMBERG

DE ÄR DEN SJUTTONDE RAPPORTEN från SOF:s raritetskommitté (Rk). Rapporten innehåller i huvudsak fynd av sällsyntare fåglar i landet under 1991, men också några från tidigare år. Fjällabb och dvärgsparv, de arter som under 1991 skulle Rk-rapporteras blott från vissa delar av riket, publiceras för överskådlighetens skull i den allmänna fågelrapporten i Vår Fågelvärld (Tyrberg 1992).

Om en observation saknas bland de godkända fynden, kan det bero på: (1) att den underkänts, och återfinns under sådan rubrik sist i rapporten, (2) att den gäller en fågel som bedömts inte ha nått landet på naturlig väg, (3) att den ännu är under behandling (se sist i rapporten), eller (4) att den ännu inte rapporterats till Rk. Den läsare som har upplysningar om observationer i grupp (3) eller (4) ombedes vänligen höra av sig.

För 1991 har Rk behandlat ungefär 350 rapporter, vilket är en rejäl ökning jämfört med 1990 (då ca 275). En stor del av denna ökning kan tillskrivas fjällabbens rikliga uppträdande i södra Sverige under våren. Liksom ifjol godkändes ungefär 77 procent av alla rapporter.

Fågelåret 1991

Riktigt lika varm som föregående vinter blev inte inloppet av 1991, men för fjärde året i rad noterades överlag mycket milda och föga vinterlika förhållanden i södra Sverige. Våren blev dock desto bedrägligare, värre allt eftersom tiden gick. Vi var många som fros i fågeltornen denna maj, och juni blev den kyligaste, bläsigaaste och solfattigaste sedan början av seklet.

Men högsommaren blev solig och varm, och följdes av en hyggligt varm men ganska händelsefartig höst. Först i november började det blåsa ordentligt, och trafiken av djupa lägtryck höll i sig också i december (sammanlagt noterades 46 dygn med kuling i landet under dessa två månader!).

Under 1991 påträffades tre nya arter för landet, en blek tornseglare *Apus pallidus* i Skåne i juli, en

tundrapiplärka *Anthus gustavi* i Västerbotten i september och en dvärgsångare *Phylloscopus neglectus* i Södermanland i oktober. Den sistnämnda torde utgöra en av de mest anmärkningsvärda fågeliakttagelser som gjorts i Sverige överhuvudtaget. Därmed återfinns 440 arter på listan över i Sverige spontant anträffade arter. Ny för landet var också den lundsångare av rasen *plumbeitarsus* som fångades på Öland i juli.

En dvärglärka på Gotland i maj var den andra för landet, och en gråsångare i Blekinge i juni den tredje av sitt slag.

Raritetsåret som helhet var gott utan att vara extremt. Rekordhöga årssummor noterades för toppskarv, tuvsnäppa, svarthuvad mås och svarthakade buskskvättor av rasen maura. Också stäpphök, dammsnäppa, vitvingad tärna, korttälärka och nordsångare hade ett mycket gott år. Arter som förvånade genom att utebli helt är gulnäbbad lira (tidigare årlig sedan 1984) och stormsvala.

Bland de äldre rapporter som godkänts först nu märks Sveriges andra gråsångare på Öland i september 1990.

Arter som bedöms av Rk

Rk skall granska och bedöma alla observationer av:

- (1) Nya arter eller raser för landet.
- (2) Arter eller raser som till och med 1988 observerats färre än 20 gånger i landet enligt Sveriges fåglar (SOF 1990).
- (3) Därutöver följande arter och raser (vilka observerats 20 eller fler gånger i landet): Islom, stormsvala, toppskarv, bläsgås (rasen *flavivrostris*), kricka (rasen *carolinensis*), vitögad dykand, vitnackad svärta, ormörn, stäpphök, mindre skrikörn, större skrikörn, stortrapp, småtrapp, tjockfot, tuvsnäppa, dammsnäppa, tereknsnäppa, brednäbbad simsnäppa, svarthuvad mås, tärnmås, vitvingad trut, sandtärna, vitvingad tärna, stäpphöna, mellanspett, korttälärka, rostgumpsvala, citronärta, sydnäktergal, blåhake (rasen *cyaneocula*), svarthakad buskskvätta (rasen *maura*), stenskvätta (rasen *leucorroha*), nordsångare,

re, brunsångare, gransångare (rasen *tristis*), rödhuvad törnskata, rosenstare, dvärgsparv (söder om Västerbottens län) och gyllensparv.

- (4) Övriga observationer av arter och raser som av regional rapportkommitté bedöms böra hänskjutas till Rk för yttrande eller sådana som Rk på eget initiativ önskar granska.

Ändringar i rapportlistan

För 1992 års rapportering finns blott en förändring i rapportlistan: fjällabben försvinner också i södra Sverige. Hädanefter ansvarar berörd rrk för riktigheten av publicerade fjällabbobservationer. Hur Rk:s rapportlista förändrats genom tiderna har under det gångna året redovisats i en särskild artikel i Vår Fågelvärld (Elmberg 1992).

Några minnesregler när du rapporterar

Om du ser en art av vilken fynd skall granskas av Rk före publicering, bör du beskriva fågel/fågeln så utförligt som möjligt. Använd dina egna ord så långt du kan. Jämförelser med bilder och text i fågelböcker är ofta av värde (både överensstämmelser och avvikelser!), men en rapport som bara hänvisar till en bild i en handbok har litet värde. Av din beskrivning skall också framgå hur andra, förväxlingsbara, arter uteslutits. Detta är mycket viktigt! Berätta gärna utförligt om din tidigare erfarenhet av arten (när, var, hur många, vilka dräkter etc.). Glöm ej heller att beskriva observationsplatsens läge i förhållande till närmaste större ort eller sockenkyrka. Dessa lägesangivelser är viktiga i alla skeden av gransknings- och publiceringsprocessen.

När du beskriver en sällsynt fågel bör du använda en raritetsblankett. Sådana får du från SOF:s expedition eller av din regionala rapportkommitté (rrk, aktuella adresser hittar du i den allmänna fågelrapporten (Tyrberg 1992)). Visa gärna med en skiss på blankettens baksida hur du tycker att fågel/fågeln såg ut. Även en enkel avbildning kan vara mer upplysande än ord. Om du har foton eller bandinspelning vill Rk alltid ta del av dessa innan vi tar ställning till rapporten.

FOTO: IONAS BONNEDAHL

Sveriges första, men länge väntade, tundrapiplärka fångades på Stora Fjärderägg 5.9, och stannade på ön i drygt två veckor. Denna västerbottniska grushög i havet står nu med att hela sju, dvs. alla i Sverige anträffade, *Anthus*-arter utom större pipilärka, nött sina bakklor mot dess vindpinade yta! *Pechora Pipit*. Västerbotten, Sweden 1991.

Blir det fullbelagt på Landsort under andra oktoberveckan i fortsättningen? Tre dagar efter Europas första dvärgsångare halades denna sibiriska järnsparv fram ur näten.

Siberian Accentor. Södermanland, Sweden 1991.

av det geografiska uppträdandet i Breife m.fl. (1990). Att rostgumpsvalan verkligen når oss från sydöst antyds på åtminstone tvenne sätt: 1) Gotland och inte minst Blekinge har fler fynd än det synnerligen välbevakade och ornitologträta Skåne, och 2) lika många fynd har gjorts i nordöstra Norrland som i östra Svealand, och inga däremellan.

Gulärsla *Motacilla flava*

Fåglar uppvisande karaktärer för någon av de gulhövdade raserna *lutea/flavissima* (43 – 1).

Bl: 1 ♂ Kråkenabben, S Mjällby 2–3.6 (Mats-Åke Persson, Patrik Österblad).

(Storbritannien och Asien).

Fåglar uppvisande rasens *feldegg* karaktärer (15 – 2):

Öl: 1 2K ♂ Ottenby 8–13.6 (Magnus Hellström, Christian Cederroth m.fl.).

Vg: 1 ♂ Skövde reningsverk 12.5 (Timo Niiranen).

(Sydosteuropa). Notera sent datum för ölandsfyndet.

Citronärsla *Motacilla citreola* (61 – 4)

Sk: 1 ♀ Kämpinge 1.5 (Kerstin Svalin m.fl.).

Bl: 1 2K ♂ Utlängan 23–24.7 (Tommy Eriksson, Anders Eriksson, Paul Andersson).

Vstm: 1 ad ♂ Askövikén 30.4 (Pentti Tatti), 1 ♂ Lövsta, Askövikén 9.6 (Martin Green).

Vb: 1 ♂ mot N vid Villanäs, N Holmsund 18.5 (Christer Olsson).

(Europeiska Ryssland och österut). Västmanlandsobservationerna anses ha avsett samma hane. Årssumman är skäligen genomsnittlig. Skånefågeln är betydligt mer märkvärdig än den först kan tyckas. Efter femton höstfynd blev det nämligen till slut också ett vårfynd i detta landskap! Femte året i rad med fynd i Västerbotten, men efter fjolårets blandhäckning och årets junifynd är kanske ändå Västmanland ett minst lika hett tips för en första svensk häckning.

Tundrapiplärka *Anthus gustavi* (0 – 1)

Vb: 1 ex. ringmärkt 5.9 och sedan kvar på Stora Fjärderägg till 20.9 (Henrik Nielsen, Jan Rasmussen, Elisabeth Olsson, Jonas Bonnedahl m.fl.).

(Ryssland) Eftersom den påträffats i flera andra europeiska länder (i Finland t.ex. redan för 20 år sedan) har tundrapiplärkan länge varit ett väntat tillskott på den svenska artlistan. Nu var det Stora Fjärderägg som fick den äran. Den västerbottniska

fågelstationen har efter drygt fem år i drift redan stått för tre svenska förstafynd av östliga arter (tidigare sibirisk pipilärka och svartstrupig järnsparv 1988).

Sibirisk järnsparv *Prunella montanella* (6 – 1)

Srm: 1 1K ringmärktes på Landsort 13.10 (Fredrik Forsberg, Ola Svensson m.fl.).

(Ryssland öster om Uralbergen). Arten har tidigare anträffats i Västerbotten (1988), Uppland (1987) och på Öland (1987 och 1976). Alla dessa fåglar har setts mellan 17:e och 29:e oktober, varför årets är den hittills tidigaste. Ny art för Södermanland.

Sydnäktergal *Luscinia megarhynchos* (28 – 3)

Bl: 1 ringmärkt Utklippan 26.5 (Ivar Tägtström m.fl.).

Gil: 1 ex. Sudret 12.5 (Christian Cederroth, Stig-Uno Svensson, Sven Nordenstam).

1990. *Hl*: 1 sj. Stensjön, O Kungsbacka 17–25.5 (Elisabeth Wikström m.fl.). *Srm*: 1 2K ringmärkt Landsort 11.5 (Fredrik Forsberg, Bo Holst, Göran Ertestam m.fl.).

(Kontinental Europa till centrala Asien). De nu 31